

Nr 817

Av herr **Holmberg m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 174, angående statsbidrag till politiska partier.*

(Lika lydande med motion nr 967 i Andra kammaren)

De demokratiska politiska partierna är av utomordentlig betydelse som bärare av vårt folkstyre. De kanaliserar genom sin verksamhet medborgarnas politiska åsikter till de beslutande och verkställande samhällsinstanserna, och de ger de praktiska samhällsproblemen ett idémässigt innehåll. Partierna deltar sålunda i statsstyrelsen såsom organiserade uttryck för folkviljan.

För att de politiska organisationerna skall kunna fullgöra sina för demokratien och den fria åsiktsbildningen oundgängligen nödvändiga uppgifter krävs, att demokratien kan tillämpas inom partiorganisationerna och att partiernas integritet inte kan ifrågasättas. De politiska friheterna — tryckfrihet, mötesfrihet m. fl. — som utgör grundpelare i vårt demokratiska styrelseskick måste kunna genomsyra de politiska partierna för att dessa skall kunna fullgöra sina funktioner och så troget som möjligt representera folkviljan. Varje åtgärd från statsmakternas sida som kan minska eller ens föranleda tvivel på partiernas möjlighet att fritt och obundet fullgöra sina uppgifter för folkstyret måste därför bestämt avvisas. Om statsmakterna i kraft av sin maktställning genomför regler som ändrar konkurrensen mellan de existerande partierna eller förhindrar uppkomsten av nya partier är detta utan gensaga ett grovt avsteg från demokratiens princip om partiernas integritet.

Det är därför ingen tillfällighet att det inte bara i Sverige utan i alla västerländska demokratiska länder — med ett undantag — ansetts naturligt att partierna icke skall ställas i något som helst beroendeförhållande till stat och kommun t. ex. genom att dessa svarar för partiernas ekonomi.

Partiväsendet i Sverige har hitintills byggt på den självklara grundtanken att både arbetsinsatser och ekonomiska bidrag — med det undantag som kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet kan innebära — skall vara frivilliga och utgöra ett uttryck för samhällslojalitet och politiskt intresse. Kostnaderna för partiernas opinionsbildande verksamhet har därför täckts med frivilliga bidrag, insamlade bland medlemmar och sympatisörer. Genom bidragens frivilliga och villkorlösa karaktär har partierna kunnat bevara sin självständighet och sitt oberoende i förhållande till de många enskilda större och mindre bidragsgivarna, och garanti

har därutöver skapats för partiernas fristående och oberoende ställning gentemot statsmakterna.

Ett finansierande av partierna genom ett allmänt partistöd från samhället skulle innebära en förpliktelse för enskilda människor att skattevägen finansiera även partier och meningsriktningar med vilka de inte sympatiserar. Ett sådant system måste uppfattas såsom ett orättmätigt tvång för många människor.

Avgörande principiella invändningar kan sålunda anföras mot tanken att övergå från en på frivilliga enskilda bidrag och medlemsavgifter byggd finansiering av de politiska partierna till ett system med bidrag från stat och kommun. Vi anser dessa skäl tillräckligt tungt vägande för att yrka avslag på regeringens nu framlagda förslag i proposition nr 174 om statsanslag till politiska partier.

Även den som icke hyser dessa starka principiella betänkligheter mot förslaget måste dock inse vilka stora praktiska svårigheter som föreligger att konstruera ett statsbidragssystem som ger ett ekonomiskt ens tillnärmelsevis rättvist utslag partierna emellan. Varje konstruktion av ett statsstöd måste nämligen bygga på godtyckliga premisser och bli beroende av majoritetens bedömning av vad som är rättvist eller icke. Visserligen kan full överensstämmelse råda i uppfattningen att statsbidragssystemet bör vara rättvist utformat, men olika meningar kommer alltid att råda om vad som är rättvisa i ett sammanhang där inga givna rättvisekriterier finnes. Ingen kan med anspråk på objektivitet hävda, att ett stöd utgående i förhållande till antalet riksdagsmandat skulle vara mera rättvist och rimligt än t. ex. ett bidrag i förhållande till partiernas medlemsantal eller andel av väljarkåren. Med precis lika stor rätt kan också hävdas att en konstruktion med ett lika stort bidrag till samtliga partier skulle vara det som bäst tillgodoser kravet på rättvisa.

Trots dessa principiella och praktiska invändningar mot ett statsstöd över huvud taget till partiernas verksamhet, har regeringen i proposition nr 174 föreslagit införande av ett allmänt partistöd. Bidraget skall enligt förslaget utgå till politiska partier som är representerade i riksdagen och som vid senaste val erhöll minst två procent av rösterna. Stödet avses utgå till varje bidragsberättigat parti med 60 000 kronor per mandat och år. Några villkor för medlens användning eller någon kontroll beträffande dessas användning har icke uppställts.

Omständigheterna kring propositionens framläggande och förslagets utformning föranleder allvarlig kritik. Helt stridande mot vedertagen praxis har denna stora och principiellt viktiga fråga inte blivit föremål för någon form av utredning. De principiella synpunkterna på partiväsandets finansiering, sedda ur synvinkeln att partiernas uppgift är att bevara och stärka vårt demokratiska styrelseskick, borde ha blivit föremål för en när-

mare analys. Vi är övertygade om att en sådan analys skulle visat att ett generellt statsstöd av skattemedel icke låter sig förena med de demokratiska traditioner som vårt folkstyre bygger på. I den mån behov av ökade medel till partierna ansetts föreligga, borde även förutsättningen för en stimulans av den frivilliga bidragsgivningen ha blivit föremål för en närmare belysning. En ingående utredning av hela problemkomplexet hade varit desto mera motiverad som erfarenheter av statsfinansierade partier vunnits i endast ett land utanför diktaturerna, nämligen Västtyskland, och man där ännu inte slutgiltigt prövat huruvida det tillämpade bidragssystemet går att förena med den västtyska författningen.

Det bör framhållas att blott två remissinstanser av tolv som vid remissbehandlingen av presstödsutredningens betänkande uttalat sig för ett allmänt partistöd. Den ena av dessa ansåg emellertid, att frågan är av "den arten och storleksordningen att den bör bli föremål för en särskild statlig utredning, innan man fattar beslut".

Vi finner det högst anmärkningsvärt att man i propositionen underlåtit att lämna en ingående redogörelse för remissbehandlingen av presstödsutredningens betänkande. Den mycket bestämda kritik som av det helt övervägande antalet remissinstanser riktades mot utredningens förslag kan i stor utsträckning överföras på det nu föreliggande förslaget om partistöd. Skäl kan nämligen anföras för att det i proposition nr 174 föreslagna stödet är tillkommet som en tänkbar möjlighet att på annan väg söka genomdriva det sönderkritiserade förslaget om presstöd. Denna uppfattning bekräftas av olika uttalanden om att partistödet även skall kunna användas som presstöd.

Det är betecknande att den ytterst komplicerade frågan om statligt partistöd reduceras till en ren anslagsfråga om 23 miljoner kronor. Propositionen utgör därmed ett nytt exempel på den alltmer framträdande tendensen att undandra viktiga principiella frågor den noggranna och omsorgsfulla prövning som enligt svensk riksdagstradition tillkommer sådana frågor.

Departementschefen anför som motiv för stödets införande att statliga bidrag motverkar ojämnheten och otillräckligheten i partiernas inkomster. Detta påstående är enligt vår mening helt missvisande. Innebörden av det föreslagna fördelningssystemet med bidrag i förhållande till partiernas mandatställning är att det största partiet får det största bidraget. Ju större framgång ett parti noterar desto större blir premierna från staten.

Hela frågans handläggning, presentation och uppläggning kvarlämnar ett obehagligt intryck av att stödets omedelbara utdelning och bidragens fördelning givits högre prioritet än omtanken om demokratiens principer.

Vi vill slutligen hävda, att en åtgärd som är avgörande för demokratiens arbetsvillkor borde ha givits den behandling som författningssenkligt tillkommer frågor av grundlagskaraktär, nämligen underställas folket i val

innan definitivt beslut fattas. Även genom folkomröstning har väljarna givits tillfälle att uttala sig om viktiga politiska frågor. Utan att ta ställning till lämpligheten av en sådan omröstning i denna fråga borde dock väljarna få tillfälle att ge uttryck åt sin mening om partistödet i 1966 års val.

Med stöd av det ovan anförda hemställer vi,

att riksdagen måtte avslå förslaget i proposition nr 174 om bidrag till politiska partier.

Stockholm den 30 november 1965

Yngve Holmberg

Ebon Andersson

Rolf Kaijser

Carl Eskilsson

Yngve Nilsson

Allan Hernelius

Ragnar Sveningsson

G. Ivar Virgin

Nr 818

Av herr **Lundström m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 174, angående statsbidrag till politiska partier.*

(Lika lydande med motion nr 972 i Andra kammaren)

Stockholm den 30 november 1965

Birger Lundström

Ruth Hamrin-Thorell

Per Jacobsson

Rudolf Boman